

**ПрАТ «ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ»**

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА

дисципліни

“НАЦІОБЕЗПЕКОЗНАВСТВО”

*(для здобувачів вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня
спеціальності 052 «Політологія»)*

Київ - 2018

Підготовлено кандидатом історичних наук,
доцентом кафедри філософії та політології *Чирковою О.А.*

Затверджено на засіданні кафедри філософії та політології
(протокол № 8 від «22» березня 2018 р.)

Схвалено Вченою радою Навчально-наукового інституту міжнародних відносин та соціальних наук ПрАТ «ВНЗ «МАУП»» (Протокол № 8 від 29.03.2018 р.)

Чиркова О.А.

Навчальна програма дисципліни „Націобезпекознавство” (для здобувачів вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня спеціальності 052 «Політологія»). — К.: МАУП, 2018. — 17 с.

Навчальна програма містить пояснювальну записку, тематичний план, програмний матеріал вивчення дисципліни, завдання для самостійної роботи, питання до підсумкового контролю, а також список рекомендованої літератури.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

“Націобезпекознавство” одна з дисциплін, що дають основну базу знань, необхідну для ефективного функціонування фахівців-політологів і як теоретиків, і як практиків, оскільки дає змогу з’ясувати комплекс питань, пов’язаних з військово-політичними та геополітичними процесами в Європі та світі. Мета цього курсу — дослідити та вивчити концептуальні теоретичні і методологічні питання формування теоретичної системи знань про національну безпеку, сформуванню системне уявлення про національну безпеку та її складові елементи, а також сформуванню вміння та навички їх раціонального та ефективного системного дослідження.

Розглядається нормативно-правова база щодо забезпечення національної та регіональної безпеки в Європі, регулювання відносин між державами та їх взаємодію в галузі безпеки, зокрема у процесі входження України до систем міжнародної регіональної безпеки. Вивчаються сучасні доктрини національної та регіональної безпеки провідних країн світу, передусім Європи, доктрина, стратегія, державні і відомчі програми у різних сферах національної та регіональної безпеки та шляхи їх втілення в життя. Найважливішими питаннями до вивчення в рамках курсу є питання інформаційної безпеки та особливості ведення гібридних війн.

Всебічне засвоєння матеріалів курсу дає можливість студентам знати:

- основну термінологію в галузі національної безпеки;
- документально-джерельну базу забезпечення національної безпеки України;
- типи й види загроз національній безпеці;
- стратегічні цілі політики у сферах національної безпеки і оборони України, зарубіжних країн та міжнародних організацій

вміти:

- аналізувати стан світового і регіонального безпекового середовища;
- прогнозувати подальшу ситуацію в сфері національної безпеки, виходячи з політичних реалій доби;
- визначати довгострокові і короткострокові пріоритети державної політики в сфері національної безпеки.

Підсумковий контроль здійснюється у формі іспиту з метою оцінки результатів засвоєння отриманих знань з усього курсу навчальної дисципліни.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
дисципліни
«НАЦІОБЕЗПЕКОЗНАВСТВО»

	Назва теми
1	Тема 1. Поняття та зміст загальної теорії національної безпеки.
2	Тема 2. Управління національною безпекою України.
3	Тема 3. Сили забезпечення національної безпеки України.
4	Тема 4. Основні підходи до формування доктрин національної безпеки. Право і національна безпека.
5	Тема 5. Інформаційна безпека держави.
6	Тема 6. Геополітична безпека та її стан на сучасному етапі. Стратегія національної безпеки зарубіжних країн.
7	Тема 7. Екологічна безпека держави.
8	Тема 8. Воєнна безпека держави. Система забезпечення воєнної безпеки України за сучасних умов.
9	Тема 9. Недержавне управління національною безпекою.
10	Тема 10. Бенчмаркінг національної безпеки України.

ПРОГРАМНИЙ МАТЕРІАЛ
до вивчення дисципліни
“НАЦІОБЕЗПЕКОЗНАВСТВО”

Тема 1. Поняття та зміст загальної теорії національної безпеки.

Понятійний апарат, види і принципи національної та регіональної безпеки. Визначення термінів “національна і регіональна безпека” як фундаментів мирних міжнародних відносин в Європі. Національна та регіональна безпека як комплекс заходів. Політична, економічна, військова, гуманітарна, екологічна, інформаційна, демографічна безпека тощо. Основні принципи національної та регіональної безпеки. Економічна основа національної та регіональної безпеки. Використання ресурсів регіону. Необхідність установа новий світовий економічний порядок та місце Європи. Зростання значення економічних складових факторів у національній і регіональній безпеці. Понятійний апарат і специфічна термінологія національної та регіональної безпеки.

Література [3; 12; 16; 28; 49; 54; 81; 91]

Тема 2. Управління національною безпекою України.

Україна як складова системи регіональної та глобальної безпеки. Об'єктивна необхідність співробітництва між державами з вирішення глобальних проблем сучасності. Сучасні процеси політичної та економічної інтеграції в Європі. Концепція загальноєвропейського дому: зміст, основні напрями співробітництва, кінцева мета. “Декларація про державний суверенітет України” 1990 р., щодо участі України в загальноєвропейському процесі та європейських структурах. “Основні напрямки зовнішньої політики України” 1992 р. про необхідність входження держави в загальноєвропейські процеси. Спрямування зовнішньополітичних зусиль на розвиток Європейського регіонального співробітництва в усіх сферах з метою зміцнення державної незалежності та ефективного забезпечення національних інтересів. Участь України у миротворчих операціях ООН на теренах колишньої Югославії. Діяльність України в ОБСЄ, РЄ. Військово-політичне та воєнно-технічне співробітництво України з сусідніми державами, зокрема Польщею (створення українсько-польського батальйону), Росією (виробництво військової техніки, в межах об'єднаної системи протиповітряної оборони тощо). Наявність можливих загроз національній безпеці України у військово-політичній сфері. Проблемні питання оборонної політики України в контексті нових викликів і загроз національній безпеці.

Література [2; 11; 13; 65]

Тема 3. Сили забезпечення національної безпеки України.

Координація діяльності державних інститутів у забезпеченні національної безпеки. Законодавство України про національну безпеку. Функції та діяльність Верховної Ради України, Президента, Кабінету Міністрів України з питань гарантування національної безпеки країни. Постанова Верховної Ради України від 16 червня 2003 р. “Про Концепцію (основи державної політики) національної безпеки України”. Воєнна доктрина (1993, 2005 р.) як складова національної безпеки. Роль збройних сил України в реалізації національної безпеки. Концептуальні підходи України до забезпечення національної безпеки. Порядок направлення підрозділів Збройних сил України до інших держав. Закон “Про Раду національної безпеки та оборони України” від 05.03.99. Голова РНБОУ — Президент України. Структура РНБОУ: члени РНБОУ, секретаріат, апарат управління, відділення, інститути. Законодавство України щодо концентрації зовнішньополітичних зусиль на створенні і розбудові міжнародних механізмів безпеки на двосторонньому, субрегіональному, регіональному і глобальному рівнях. Структура співробітництва в галузі безпеки та її пріоритетні сфери: військова, політична, економічна, екологічна, соціальна, науково-технічна, інформаційна, гуманітарна тощо.

Література [2; 13; 81; 91]

Тема 4. Основні підходи до формування доктрин національної безпеки. Право і національна безпека.

Система національної та регіональної безпеки Зовнішньополітична основа національної та регіональної безпеки. Єдність світу в його різноманітності. Права держав. Логіка воєнно-силового мислення і фактора сили у міжнародних відносинах Європи. Відмова від силових засобів вирішення міжнародних суперечностей як імператив сучасного світового розвитку. Економіка конверсії як історична реальність нашого часу. Свободи і права людини. Інші складові національної та регіональної безпеки: екологія, демографія, стихійні лиха, епідемії тощо. Геоінформаційні технології і системи — якісно новий технологічний інструмент аналізу проблем національної і регіональної безпеки. Поняття “національних інтересів”. Природа та види національних інтересів. Національні інтереси в системі національної та регіональної безпеки Європи. Національні інтереси України. Основні напрями національних інтересів у військовій, політичній, економічній, екологічній, соціальній, науково-технічній, інформаційній, гуманітарній сферах, система їх визначення, зберігання і розвитку. Теоретичні аспекти системи національної та регіональної безпеки Об’єктивні та суб’єктивні фактори щодо створення нормативно-правової бази системи національної та регіональної безпеки. Основні нормативно-правові документи про забезпечення національної і регіональної безпеки. Процес формування концепції національної і регіональної безпеки: складність внутрішніх і зовнішніх умов. Загальна декларація ООН.

Література [14; 16; 44; 75; 78; 81; 86]

Тема 5. Інформаційна безпека держави.

Інформаційна безпека та глобалізація міжнародних і регіональних процесів Поняття інформаційної безпеки. Інформаційні загрози. Типи і види інформаційної зброї. Інформаційні війни. Сучасний стан міжнародної правової бази в інформаційній сфері. Україна у світовому інформаційному просторі. Інформаційна сфера системи національної та регіональної безпеки. Державна політика у сфері національного інформаційного простору. Основні напрями забезпечення та контролю національного інформаційного простору в Україні. Основні пріоритети інформаційної безпеки.

Література [1; 7; 16; 18–20; 65; 67]

Тема 6. Геополітична безпека та її стан на сучасному етапі. Стратегія національної безпеки зарубіжних країн.

Проблеми регіональної безпеки. Регіональний сепаратизм Визначення сепаратистських рухів. Регіональний сепаратизм: сутність, причини виникнення (соціально-економічні, політичні, етнічні, релігійні та інші), наслідки, шляхи та методи розв’язання. Регіональний сепаратизм на пострадянському просторі: а) у колишній Югославії — сербохорватський, боснійський, косовський; б) на теренах СРСР — придністровський,

карабаський, грузинсько-абхазський, грузинсько-аджарський, грузинсько-південно-осетинський. Регіональний сепаратизм у країнах Західної Європи: Ольстерська проблема в Північній Ірландії (Великобританія), шотландський сепаратизм — загроза єдності британського королівства; проблема Каталонії (Іспанія). Діяльність національних, військових, політичних і релігійних сепаратистських організацій — ІРА, ЕТА, Батасуна, Шин Фейн.

Література [1; 2; 5; 9; 45; 48]

Тема 7. Екологічна безпека держави.

Структура співробітництва в галузі безпеки та її пріоритетні сфери: військова, політична, економічна, екологічна, соціальна, науково-технічна, інформаційна, гуманітарна тощо. Від Європи націй до Європи регіонів. Створення єврорегіонів, зокрема “Карпати”, “Буг”, “Південний Дунай”. Підвищення ролі світової торгівлі. Економічна і комерційна інформація. Маркетинг. Промислове співробітництво. Спільний захист інтересів партнерів. Гармонізація стандартів і технічних умов. Арбітраж. Зростання умов для активізації співробітництва в галузі науки і техніки як складова системи національної і регіональної безпеки. Фактори підвищення ефективності регіональної співпраці в екологічній сфері. Тенденції екологічного розвитку та їх вплив на стан економічної безпеки.

Література [1; 5; 9; 45; 48; 51]

Тема 8. Воєнна безпека держави. Система забезпечення воєнної безпеки України за сучасних умов.

Диспропорції у розвитку країн європейського регіону як потенційна загроза європейській безпеці. НАТО та Західноєвропейський Союз (ЗЄС) як гаранті миру та політичної стабільності в Європі Передумови та причини воєнно-політичної інтеграції в Європі після Другої світової війни. Основні завдання Північноатлантичного альянсу в галузі безпеки. Стратегічні концепції НАТО в період і після завершення “холодної війни”. Утворення Ради Північно-Атлантичного співробітництва (РПАС) 1991 р., Ради Євроатлантичного партнерства (РЄАП) (1996 р.) та запровадження програми “Партнерство за ради миру” для розвитку співробітництва і партнерства з колишніми соціалістичними країнами Східної Європи. Нова стратегічна концепція НАТО від 23–24 квітня 1999 р. та нові аспекти щодо застосування збройних сил НАТО. Дії країн-членів НАТО у боротьбі з міжнародним тероризмом. Діяльність та функції ЗЄС у період “холодної війни та після її закінчення. Характер взаємовідносин між Європейським Союзом (ЄС) і ЗЄС після підписання Маастрихтського договору (1992 р.), співробітництво ЗЄС і НАТО за Бременською декларацією 1999 р. Здійснення планової та оперативної діяльності НАТО щодо військово-політичного врегулювання в Боснії та Герцеговині (1995 р.), у Косово (1999 р.). Виявлення можливих загроз і дестабілізуючих факторів. Локалізація та деескалація конфліктів та їх

негативних наслідків.¹¹ Розвиток конструктивного співробітництва з наявними на європейському континенті структурами безпеки — ЗЄС та ОБСЄ, на основі яких формується нова архітектура європейської безпеки XXI ст. Участь у міжнародних системах універсальної та загальноєвропейської безпеки, як базовий компонент національної безпеки.

Література [14; 18; 87; 91]

Тема 9. Недержавне управління національною безпекою.

ОБСЄ і дипломатичні методи врегулювання міжнародних конфліктів Гельсінський заключний акт наради країн Європи та Північної Америки 1975 р. з питань безпеки в Європі. Статут ООН про цілі і принципи міжнародної організації. Колективні заходи ООН щодо попередження та усунення загрози мирові. Розвиток дружніх відносин між націями на принципах рівноправності і самовизначення народів. ООН як центр для погодження дій всіх націй щодо захисту миру та відвернення війни. Попередження конфліктів у міжнародних відносинах як одне з найважливіших завдань ООН та її головного органу з питань підтримання миру — Ради Безпеки. Статут ООН про утримання від загрози силою чи її застосуванні у відносинах між державами, про невтручання у справи, які є внутрішньою компетенцією будь-якої держави. Спеціалізовані установи ООН. Діяльність ООН щодо їх правового, мирного розв'язання конфліктів. Порядок денний Генеральної Асамблеї ООН про вдосконалення системи безпеки. Діяльність Конференції з роззброєння. Вдосконалення Організацією Об'єднаних Націй механізму функціонування системи національної та регіональної безпеки. 50-річчя миротворчої діяльності ООН. Вироблення та вдосконалення глобального механізму ООН, покликаною виявляти загрози міжнародному миру і безпеці. Курс ООН на превентивну дипломатію. Роль міжнародних санкцій ООН. Необхідність удосконалення механізму відшкодування втрат, яких зазнають треті країни, що дотримуються санкцій.

Література [14; 16; 75]

Тема 10. Бенчмаркінг національної безпеки України.

Нові виклики сучасності: зростання локальних міжетнічних, релігійних соціальних конфліктів, незаконна торгівля зброєю, зокрема масового знищення, порушення демократичних прав і свобод людей — загроза миру і стабільності у світі. Інформаційні війни. Протистояння. Торгові війни. Протекціонізм. Соціальні дихотомії. Механізми їх об'єктивації. Ескалація та її закономірності. Ядерне роззброєння України у процесі посилення стабільності в Європі Об'єктивна необхідність припинення гонки озброєнь і роззброєння в сучасний період. Загальне, повне та часткове роззброєння. Логіка воєнно-силового мислення. Поява ядерної та інших видів зброї масового враження. Гонка озброєнь і врівноваження стратегічних потенціалів наддержав. Воєнно-стратегічний паритет. Оборонна достатність. Діяльність української дипломатії в системі ООН з роззброєння. Без'ядерний статус

України та його реалізація. Договірна — правова база ядерного роззброєння України. Українсько-натовське співробітництво в рамках програми “Наука заради миру”. Участь України у міжнародних миротворчих операціях. Боротьба з тероризмом. Порядок доступу та умови перебування підрозділів збройних сил інших держав на території України. Діяльність Інформаційного центру НАТО.

Література [5; 16; 81; 82]

Завдання для самостійної роботи

1. Співробітництво України з НАТО як фактор зміцнення миру на континенті.
2. Конституція України щодо обов’язків держави в галузі безпеки, зокрема національної та регіональної.
3. Національна та регіональна безпеки як комплекс заходів держав регіону.
4. Загрози та виклики національній та регіональній безпеці в гуманітарній сфері.
5. Релігійні проблеми в національній та регіональній безпеці.
6. Основні напрями демографічної безпеки в регіоні.
7. Позиція України щодо участі в міжнародних і регіональних системах безпеки.
8. Державна програма співробітництва з НАТО.
9. Умови формування, основні функції та завдання системи національної та регіональної безпеки.
10. Основні загрози національній та регіональній безпеці в найважливіших сферах життєдіяльності.
11. Основні напрями державної політики національної безпеки України, спрямованої на ліквідацію існуючих загроз.
12. Утворення системи реалізації національної і регіональної безпеки.
13. Основні суб’єкти системи забезпечення національної і регіональної безпеки та їх повноваження.
14. Рада національної безпеки і оборони України, її структуру та напрями діяльності.
15. Внутрішні та зовнішні проблеми в діяльності системи національної та регіональної безпеки, шляхи їх вирішення.
16. Законодавство України про національну безпеку.
17. Структура державних, міждержавних інститутів безпеки.
18. Основні принципи системи національної та регіональної безпеки.
19. Загрози національній та регіональній безпеці в гуманітарній сфері.
20. Головні напрями демографічної безпеки.
21. Позиція України щодо участі в міжнародних і регіональних системах безпеки.
22. Основні фактори впливу на систему національної і регіональної безпеки.

23. Умови формування, основні функції та завдання системи національної та регіональної безпеки.
24. Утворення системи колективної реалізації національної безпеки.
25. Основні суб'єкти системи забезпечення національної і регіональної безпеки та їх повноваження.
26. Внутрішні та зовнішні проблеми в діяльності системи національної та регіональної безпеки та шляхи їх вирішення.
27. Структура державних інститутів України в галузі безпеки.
28. Основні принципи системи національної та регіональної безпеки.
29. Економічна основа системи національної і регіональної безпеки.
30. Політична основа системи національної та регіональної безпеки.

Питання для підсумкового контролю

1. Визначення поняття “національна і регіональна безпека”.
2. Проаналізуйте національні інтереси в зовнішній політиці регіону.
3. Приклади нових загроз і викликів національній і регіональній безпеці.
4. Концептуальні підходи щодо забезпечення національної і регіональної безпеки.
5. Проблемні питання оборонної політики країн Європи в контексті національної і регіональної безпеки.
6. Процес реформування Збройних сил України в контексті євроатлантичної інтеграції.
7. Обґрунтуйте необхідність участі України в міжнародних миротворчих операціях.
8. Роль міжнародних організацій ООН, НАТО щодо гарантування миру та безпеки в регіоні і світі.
9. Роль ОБСЄ, ЗЄС у забезпеченні миру та безпеки в Європі.
10. Участь України в РЄ.
11. Діяльність України в роботі ОБСЄ.
12. Участь України в ООН.
13. Сутність необхідності співпраці України з НАТО, ЗЄС.
14. Порядок доступу та умови перебування збройних сил інших держав на території України.
15. Порядок направлення підрозділів міжнародних організацій до інших держав.
16. Питання щодо ядерного роззброєння в контексті національної і регіональної безпеки.
17. Проаналізуйте договірно-правову базу ядерного роззброєння.
18. Офіційна позиція України та держав регіону щодо ядерного роззброєння.
19. Висвітліть національні інтереси в інформаційній сфері.
20. Сутність інформаційної безпеки.
21. Охарактеризуйте інформаційні загрози.
22. Проаналізуйте сучасний стан міжнародної правової бази в інформаційному просторі.

23. Основні напрями забезпечення національного інформаційного простору.
24. Проблеми захисту та контролю національного інформаційного простору.
25. Типи і види інформаційної зброї.
26. Основні пріоритети інформаційної безпеки.
27. Охарактеризуйте інформаційні війни.
28. Національні інтереси в економічній сфері.
29. Вплив процесів глобалізації на економічну безпеку держав регіону.
30. Економічні наслідки для України останньої хвилі розширення ЄС.
31. Тенденції економічного розвитку та їх вплив на стан економічної безпеки.
32. Обґрунтуйте необхідність диверсифікації джерел енергоносіїв для економічної безпеки регіону.
33. Обґрунтуйте необхідність вступу України до СОТ.
34. Проаналізуйте, з точки зору національних інтересів, участь України в ГУАМ.
35. Участь України в ЧЕС та ЦЄІ в контексті забезпечення національних інтересів у зовнішній політиці.
36. Сутність екологічної безпеки.
37. Правові заходи з охорони оточуючого середовища.
38. Шляхи підвищення екологічної безпеки України.
39. Проаналізуйте загрози національній безпеці в екологічній сфері.
40. Форми і методи міжнародного співробітництва в екологічній сфері.
41. Конституція України щодо обов'язків держави в галузі безпеки, зокрема національної та регіональної.
42. Національна та регіональна безпека як комплекс заходів держав.
43. Національні інтереси в соціальній сфері.
44. Загрози національній безпеці в гуманітарній сфері.
45. Релігійні проблеми національної безпеки.
46. Демографічна ситуація в Україні.
47. Головні напрями демографічної безпеки.
48. Позиція України щодо участі в міжнародних і регіональних системах безпеки.
49. Основні фактори впливу на систему національної і регіональної безпеки.
50. Умови формування, основні функції та завдання системи національної та регіональної безпеки.
51. Основні загрози національній та регіональній безпеці в найважливіших сферах життєдіяльності.
52. Основні напрями державної політики національної безпеки України спрямованої на ліквідацію існуючих загроз.
53. Визначення утворення системи реалізації національної безпеки.
54. Основні суб'єкти системи забезпечення національної і регіональної безпеки та їх повноваження.
55. Рада національної безпеки і оборони України, її структура та напрями діяльності.

56. Внутрішні та зовнішні проблеми в діяльності системи національної та регіональної безпеки та шляхи їх вирішення.
57. Дайте оцінку законодавству України про національну безпеку.
58. Структура державних інститутів безпеки.
59. Визначення поняття “системи національної та регіональної безпеки”.
60. Основні принципи системи національної та регіональної безпеки.
61. Необхідність раціонального використання ресурсів регіону.
62. Економічна основа системи національної і регіональної безпеки.
63. Дайте оцінку значенню економічних акторів у зовнішній політиці держав.
64. Охарактеризуйте політичну основу системи національної та регіональної безпеки.
65. Проблеми гуманітарного характеру в системі національної і регіональної безпеки.
66. Складові національної та регіональної безпеки: екологія, демографія, стихійні лиха, епідемії тощо.
67. Обґрунтуйте статuti про цілі і принципи міжнародної організації.
68. Колективні заходи щодо попередження та усунення загрози світу.
69. Дайте оцінку спеціалізованим установам ООН про необхідність активізації.
70. Охарактеризуйте діяльність ООН щодо правового, мирного розв’язання локальних, міжетнічних конфліктів.
71. Дайте оцінку попередженню конфліктів як одного з найважливіших завдань ООН.
72. Роль міжнародних санкцій ООН.
73. Охарактеризуйте діяльність Конференцій з роззброєння.
74. Дайте оцінку системі національної та регіональної безпеки як гаранту миру і безпеки Європи.
75. Обґрунтуйте положення Конституції України про обов’язки держави в галузі безпеки.
76. Діяльність української дипломатії щодо вдосконалення системи національної та регіональної безпеки в рамках ОБСЄ та ООН.
77. Характеристика регіональної безпеки як комплексу заходів держав регіону.
78. Пріоритетність питань Європейської безпеки у сфері світової політики.
79. Охарактеризуйте ідеї “розрядки” в Європі та шляхи їх реалізації.
80. Основні принципи міжнародних відносин та їх міжнародне значення.
81. Оцінка співробітництва в гуманітарних та інших сферах.
82. Обґрунтуйте процес розширення держав-учасників ОБСЄ.
83. Пріоритетні завдання ОБСЄ на сучасному етапі та механізми їх вирішення.
84. Оцінка рішення Стамбульського самміту 1999 р.
85. Міжнародне значення “Хартії Європейської безпеки”.
86. Позиція України щодо участі в міжнародних і регіональних системах безпеки.

87. Основні фактори впливу на зовнішню політику.
88. Умови формування, основні функції та завдання національної безпеки.
89. Основні моменти національних інтересів України.
90. Основні загрози національній безпеці в найважливіших сферах життєдіяльності.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. Андрійчук В. Глобалізація, інтеграція та економічна безпека України // Політика і час. — 2003. — № 9. — С. 61–72.
2. Андрійчук В. Вектори розвитку. Зовнішньоекономічна політика в контексті розвитку стратегій економічного і соціального розвитку України // Політика і час. — 2004. — № 7, 8. — С. 3–11.
3. Андрейцев В. І. Право екологічної безпеки. — К.: Знання-Прогрес, 2002. — 332 с.
4. Антонюк О. В. Збереження територіальної цілісності — пріоритетний національний інтерес України // Політика і час. — 2000. — № 9, 10.
5. Белов О. Ф. Національна безпека України в 1994–1996 рр. — К., 1997.
6. Бельков О. А. Понятійно-категорійний апарат концепції національної безпеки // Безпека. — 1994. — № 3.
7. Всеобъемлющая международная безопасность: Справочник. — М., 1990.
8. Гончаренко О. Для захисту держави і суспільства // Політика і час. — 2005. — № 1. — С. 44–51.
9. Городецька О. М. Міжнародна інформація: Навч. посіб. для студ. ф-ту міжнар. відносин. — К.: МІЛП, 2001.
10. Гундарь К. Ю. и др. Защита информации в компьютерных системах. — К., 2000.
11. Данілян О., Дзобань О., Панов М. Національна безпека України (сутність, структура, напрямки реалізації). — Харків: Фоліо, 2002.
12. Закон України “Про основи національної безпеки України” від 19 червня 2003 р. // Політика і час. — 2003. — № 7.
13. Зленко А. Дипломатия и политика. Украина в процессе динамических геополитических перемен. — Харьков: Фолио, 2004. — 555 с.
14. Зленко А. М. ЮНЕСКО: актуальні проблеми сучасності. — К., 1986.
15. Кіш Є. Новий кордон — нова модель відносин // Політика і час. — 2004. — № 6. — С. 65–72.
16. Концепція (Основи державної політики) національної безпеки України: Схвалено Постановою Верховної Ради України від 16 січня 1997 р. // Голос України. — 1997. — 4 лют.
17. Литвак Б. Г. Управленческие решения. — М., 1998.24
18. Литвиненко О., Бінько І., Потіха В. Інформаційний простір як чинник забезпечення національних інтересів України. — К.: ШСД, 1998.
19. Литвиненко О. Інформаційна безпека — складова національного суверенітету // Політика і час. — 1997. — № 4.

20. Макаренко Е., Кирик В. Інформаційно-психологічний захист як складовий чинник інформаційної безпеки // Проблеми безпеки української нації на порозі ХХІ сторіччя. — К.— Чернівці, 1988.
21. Международные экономические отношения // Под ред. проф. В. Е. Рыбалкина. — М.: ЮНИТИ, 1999.
22. Мелюхин И. С. Информационное общество: истоки, проблемы, тенденции развития. М.: Изд-во МГУ, 1999.
23. Нижник Н., Ситник Г., Білоус В. Національна безпека України (методологічні аспекти, стан і тенденції розвитку). — Ірпінь, 2000.
24. Ожеван М. Інформаційна безпека України // Президентський вісник. — 2000. — № 10.
25. Парахонський Б. О. Стратегічні інтереси України в країнах Чорноморського регіону та проблеми національної безпеки. — К.: НІСД, 2001.
26. Петров А. А. Компьютерная безопасность. Криптографические методы защиты. — М., 2000.
27. Плэтт В. Стратегическая разведка. Основные принципы. — М.: Издат. дом “Форум”, 1997.
28. Про основні напрямки зовнішньої політики України // ВВР Ук- раїни. — 1993. — № 37.
29. Шикин Е. В., Чхартишвили А. Г. Математические методы и модели в управлении. — М.: Дело, 2000.
30. Храбан І. У рамках Євроатлантичного партнерства. НАТО, ЄС та європейська оборона // Політика і час. — 2003. — № 1. — С. 64. –70.

Додаткова

31. Анин Б. Защита компьютерной информации. — СПб., 2000.
32. Багиров А. Интернет в международных отношениях // Между- нар. жизнь. — 2000. — № 8–9.
33. Батурин Ю. М., Жодзишский А. М. Компьютерная преступность и компьютерная безопасность. — М.: Юр. лит., 1991.
34. Беззубцев О. А., Ковалев А. Н. Организационно-правовые вопросы защиты информации в условиях новых экономических отношений // Информационное общество. — 1997. — № 1. 25
35. Берченко М. М., Березовська І. Б. Самовчитель по роботі в Інтернеті та каталог ресурсів. — К., 1999.
36. Бодрук О. С. Структура воєнної безпеки: національний та міжнародний аспекти. — К.: НІПМБ, 2001.
37. Борн Г. Форматы данных: Пер. с нем. — К., 1995.
38. Бруз В. С. ООН і врегулювання міжнародних конфліктів. — К.: Либідь, 1995.
39. Ваганів В. Б., Гончаренко О. М. Стратегія національної безпеки України в контексті досвіду світової політики // Наука і оборона. — 2001. — № 1.

40. Ваганов В. Б., Лисицин Е. М. Военна політика в контексті національної безпеки // Наука і оборона. — 2005. — № 3. — С. 3–7.
41. Вачнадзе Г. Н. Международный обмен информацией: Его сторонники и противники. — Тбилиси, 1980.
42. Ведута Е. Н. Государственные экономические стратегии. — М., 1998.
43. Виртуальный мир инофосферы: Материалы междунар. науч.- метод. конф. — Владивосток: Изд-во Дальневосточного ун-та, 1999.
44. Военна безпека та оборонні технології: десять років досліджень // Наука і оборона. — 2004. — № 1. — С. 9–12.
45. Военна доктрина України // ВВР України. — 1993. — № 43.
46. Горбулін В. На захист національних інтересів // Політика і час. — 1995. — № 2.
47. Городецька О. М. Вступ до Internet: Метод. рек. з курсу “Міжнародна інформація” для студ. ф-ту лінгвістики. — К.: МІЛП, 1998.
48. Голобуцкий А., Шевчук О. Информация, глобализация, терроризм и ближайшее будущее человечества. — М., 2004. — 450 с.
49. Голубко В. Б., Жук С. Я., Косевцев В. О. Концептуальні основи інформаційної безпеки України // Наука і оборона. — 2004. — № 2. — С. 19–21.
50. Де Мерс М. Н. Географические информационные системы. — М.: Дата +, 1999.
51. Дерев’янка А. Г. Інформаційні центри: структура і методи діяльності. — К., 1999.
52. Додонов О. Г., Кузнєцова М. Г., Горбачик О. С. Про концепцію інформаційної безпеки України // Реєстрація, зберігання і обробка даних. — Т. 1. — № 1. 26
53. Донский Ю. Кому завтра представлять Украину в блакитних шоломах? // Військо України. — 2005. — № 5–6. — С. 12–15.
54. Загальна Декларація право людини: Затверджена і проголосована ООН 10 грудня 1948 р.
55. Зелинский С. Удачный расклад. Обзор современных геоинформационных систем // СНІР. — 2000. — № 8.
56. Ємельянов В. П. Тероризм і злочини терористичної спрямованості. — Харків, 2001. — 456 с.
57. Ильин Н. И., Демидов Н. Н. Построение информационно-аналитических систем с независимыми источниками данных // Информационное общество. — 1997. — № 1.
58. Интернет. Общество. Личность: Тез. докл. междунар. конф. ИОЛ-2000. — СПб., 28 февр. — 3 марта 2000 г.
59. Израелян В. ООН и разоружение. — М., 1991.
60. Кочетов А. Н. Влияние Интернета на развитие общества // Информационное общество. — 1999. — № 5.
61. Кравченко С. Седьмое чувство. Персональные навигационные системы // СНІР. — 1999. — № 10.

62. Крутских А., Федоров А. О международной информационной безопасности // *Международ. жизнь.* — 2000. — № 2.
63. Кучма Л. Україна і майбутнє Європи // *Політика і час.* — 1996. — № 3.
64. Лимаренко В. В., Лимаренко Г. В., Шпура М. І. Оцінка впливу миротворчої діяльності на рівень конфліктності відносин між сторонами воєнно-політичного конфлікту // *Наука і оборона.* — 2005. — № 1. — С. 3–11.
65. Лисицин Е. М. Воєнна політика як складова політики національної безпеки України // *Наука і оборона.* — 1999. — № 2.
66. Литвиненко О. Інформаційна безпека — складова національного суверенітету // *Політика і час.* — 1997. — № 4.
67. Манілов В. Л. Дослідження проблем національної безпеки // *Військо України.* — 1995. — № 5.
68. Манілов Є. М. Національна безпека: цінності, інтереси і цілі // *Військо України.* — 1995. — № 6.
69. Манілов Е. М. Загрози національній безпеці України // *Військо України.* — 1996. — № 1.
70. Моначинський О., Плоткіна Є. Безпека України: критерії і реальність // *Віче.* — 1993. — № 9.
71. Муртазин Э. В. Учебник Интернет. Весь мир в окне вашего браузера. — М., 1999.
72. Найк Д. Стандарты и протоколы Интернета. — М., 1999.
73. Нечаєв С. М. Система спільного стратегічного планування забезпечення національної безпеки у воєнній сфері // *Наука і оборона.* — 2005. — № 3. — С. 9–16.
74. Оборонна політика України: реалії та перспективи: Матеріали міжнар. конф. — К.: НІСД, 2004.
75. Основные сведения об ООН: Справочник. — М., 1990.
76. Пахомов Ю. М. та ін. Національні економіки у глобальному конкурентному середовищі. — К., 1997.
77. Почепцев Г. Национальная безопасность стран переходного периода. — К., 1996. — 136 с.
78. Про без'ядерний статус України: Постанова Верховної Ради України від 24.10.91.
79. Програма Интернет. Информ. сб. — Ин-т “Открытое общество”. — 1999.
80. Проектний аналіз. — К.: Лібра, 1998.
81. Раденький В. І. Основні аспекти нової Воєнної доктрини України в контексті національної безпеки України // *Військо України.* — 1997. — № 2–12.
82. Солана Х. Решаючий момент для НАТО: Решения Вашингтонского саммита и кризис в Косово // *Вестник НАТО.* — Лето 1999.
83. Сущук О. А. Міжнародні інформаційні системи. — Рівне, 1999.
84. Тарасов С. Г. Математические методы в психологии. — СПб., 1998.

85. Тарасюк Б. І. Чи бути Україні без'ядерною // Політика і час. — 1993. — № 3.
86. Толстов С. Глобалізація і геополітичні зміни сучасного середовища міжнародної безпеки // Глобалізація і безпека розвитку / О. Г. Білорус, Д. Г. Лук'яненко. — К.: КНЕУ, 2001.
87. УРСР у міжнародних організаціях: Зб. док. — К., 1993.
88. Федорчук А. Президентские выборы и пресса // Финансовые риски. — 1998. — № 4.
89. Фролов А., Фролов Г. Всемирная паутина. Ваш спутник в Интернете. — М., 2000.
90. Хант Ч., Зартарьян В. Разведка на службе Вашего предприятия. — К., 1992.
91. Шкідченко В. П., Кохно В. Д. Воєнна безпека як категорія воєнної науки та складова національної безпеки України // Наука і оборона. — 2000. — № 4.